

Nekaj opazk k dr. Glaserja „Odgovoru“.

Moji oceni »Zgodovine slovenskega slovstva« (»Lj. Zvon« l. 1895., št. 4. in 5.) je dodal pisatelj nekaj pojasnil (»Lj. Zvon« št. 7. in 8.). Naj jim dostavim nekaj opomb.

V svoji oceni se nisem hotel spuščati v vse podrobnosti in naštevati vseh pisateljevih in tiskarskih pomot, četudi sem jih omenil — to je bila moja dolžnost — lepo številce; pač pa sem se hotel dotakniti pri tej priliki nekaterih večjih vprašanj, o katerih se nahajajo pri nas še zastareli nazori, in katerim se po mojem mnenju tudi dr. Glaser ni dovolj odločno uprl. — O mojih popravkih molči dr. Glaser in jim ne ugovarja. Čemu tedaj njegov »Odgovor«? Dr. Glaser je gotovo hotel braniti svoje nazore o pretvarjajočem vplivu narodne poezije slovanske na evropski duh in zagovarjati svoje mnenje o slovanskem značaju.

Oglejmo si natančneje njegov odgovor.

Odgovor ima dva dela. V zadnjem (str. 512.—513.) razvija nekako svoj program bodočim zvezkom »Zgodovine sloven. slovstva«. O tem mi ni treba tu govoriti. V prvem delu, v pravem odgovoru, nam najprej pojasnjuje, kako je nastala nepreglednost knjige vsled tega, da so se neznatnim starejšim pisateljem, kakor sta n. pr. Tauffrer in Hasl, odkazali ravno tako posebni odstavki, kakor važnejšim književnim delavcem, in zakaj se brezpomembni bijografski podatki niso potisnili pod črto ali pa v opombe.

Omenil sem v oceni Glaserjeve knjige, da se mi ne dozdeva, da bi bila narodna poezija slovanska poleg iznajdb dala nov pravec naprej hitečemu evropskemu duhu. Tega ne morem verjeti: 1. ker se je navdušeno zanimanje za slovansko narodno poezijo v prvi polovici našega stoletja pojavilo šele po vplivu nemške romantike, in 2. ker ne morem nikjer zaslediti tistega novega pravca, katerega je baje dala slovan. narodna poezija evropskemu duhu. Dr. Glaser trdi, da je pri tem vprašanju med nama nesporazumenje. Nekoliko ga je res, toda zakrivil ga nisem jaz. Ne narodne poezije kot take, pravi dr. Glaser v svojem odgovoru, nego slovansko narodno glasbo je imel pri tem v mislih: »Naravno je pa — tako piše — da se ta novi duh javlja bolj v glasovih kakor v »besedah«. In potem ko je govoril o Slavjanskem, Smetani in Dvořaku, dostavlja: »V tem smislu razumevam ta novi pravec«. Vsakdor mi pritrđi, da, kedar govorimo o narodni poeziji slovanski — in še posebej v književni zgodovini — ne mislimo na narodno glasbo, nego na vsebino narodne poezije ter na duh in obliko te vsebine, in to tem bolj, ker se v onem času, ko je slovan. narodna poezija

najbolj slovela po Evropi, za melodijo slovanskih narodnih pesmij skoraj niso brigali. Če je tedaj dr. Glaser mislil v prvi vrsti na narodno slovan. glasbo ali muzikalno stran narodne poezije, bi bil moral to izrečno omeniti. Saj je dr. Glaserju gotovo znano, da se n. pr. mnoge izmed najlepših srbskih narodnih pesmij ne pevajo, nego recitujejo! — Mislil sem prej, da misli pisatelj na novejše ruske realiste, katerih vpliv je počel prodirati v svetovno književnost. Pa tudi pri teh se ne da lahko govoriti o vplivu narodne poezije; kajti svojih nazorov ti realisti ne zajemajo iz zakladnice narodne poezije, nego iz opazovanja ruskega življenja. O slovanski glasbi nisem kompetenten soditi, vendar se mi dozdeva, da ona še ni dala evropskemu duhu nove smeri in je niti ni utegnila dati, ker se je pričela preiskovati šele v novejšem času. In more-li sploh narodna glasba spraviti evropski duh v praktičnem XIX. stoletju v nov tir.?

O tem nisem dvomil, da se pisatelj vedoma ni popolnoma otrešel Herderjevih sentimentalnih nazorov o slovanskem značaju. Drugo vprašanje pa je, ali so ti nazori pravi. Dr. Glaser sicer trdi, da se narodova narava ali značaj ne izpremeni niti v stoletjih, in sklepa iz sedanjega značaja Slovanov na naše prednjike. Tej trditvi ne morem pritegniti. Da je kriva, o tem bi se lahko uveril pisatelj, če bi primerjal skrajnje pasivni značaj današnjih Slovanov in agresivni značaj Črnogorcev ali Bolgarov. Ni-li ta velika različnost v značaju omenjenih slovan. narodov dokaz, da se menja tudi narodov značaj po vplivu zgodovine, če sploh hočemo priznati jednak značaj starim Slovanom? Kakor smo materijalno to, kar jemo, tako smo duševno većinoma to, kar doživimo. Zato ne smemo iz današnjega značaja nekaterih slovan. narodov, kateri so že zdavnaj izgubili svojo samostalnost, kateri so nekako pretkani od tujega vpliva, kar naravnost sklepati na prvotni značaj starih svobodnih Slovanov. Na ta način si tudi nikakor ne bi mogli ustvariti iz današnjih različnih slovan. značajev jednotnega značaja starih Slovanov. Pri tem moramo v prvi vrsti upoštevati stara tuja in domača poročila o naših pradedih. In zategadelj se tudi ne strinjam z Masarykom, nego z nekaterimi novejšimi ruskimi učenjaki. Da niso igrali Slovani nekdanje uloge v zgodovini, kakor Germani, da se njih agresivnost ni tako vidno in krepko pojavila kakor pri germanskih narodih, temu ni vzrok slovanska miroljubnost ali mehkost, nego slovanska anarhija, pomanjkanje krepke in jednotne organizacije.

Pri staroslovenskem vprašanju omenja v odgovoru dr. Glaser Vondrákovih preiskav. Gotovo misli na njegovi razpravi »Zur Würdigung der altsloven. Wenzelslegende« in »Die Spuren der altkirchenslav. Evangelienübersetzung in der altböhm. Literatur«. Toda starosloven. vprašanje je od teh preiskav popolnoma neodvisno. Je-li slovan. bogoslužje prodrlo v stari

dobi tudi na Češko, in koliko se je tam gojilo, se-li res v staročeškem evangeljskem prevodu nahaja vpliv cerkvene slovenščine, in kako je ta vpliv prodril v staro češčino, vse to ne hodi v poštev pri vprašanju, kje je domovina starega cerkvenega jezika.

Meni tudi to ni ugajalo, da je pisatelj v književni zgodovini ponatisnil različne prisege, dolžna pisma in odlomke iz beneškega volila etc. To pač ne spada v književno zgodovino, nego v hrestomatijo. Pisatelj to opravičuje s tem, da je tako hotel nekoliko seznaniti čitatelje s slovenskimi narečji. Toda pouk o sloven. narečjih in obrazce različnih narečij prepuštimo obširni ali historični slovnici, v književni zgodovini ni prostora za take dijalektične obrazce. Dr. Glaser je celo teh mislij, da bi se v književni zgodovini morali ponatisniti vsi brizinski spomeniki, ker noben drug slovan. narod nima tako starih spomenikov, in dostavlja, da je pisal zgodovino slov. slovstva z vednim ozirom na to, da nas mogočnejši slovan. bratje začno bolj uvaževati. Dozdeva se mi, da je dovolj, da se v književni zgodovini ti spomeniki ocenijo in pokaže njih zveza s staronemško in posebno s cerkvenoslovan. pismenostjo; ravno v zadnjem obziru so velike važnosti. Ponatisniti kar vse te spomenike v taki knjigi, pa vendar ne gre; saj ne pišemo knjiž. zgodovine zgolj za filologe. Da bi nas pa drugi slovan. narodi bolj uvaževali radi jedne očitne izpovedi, jedne homilije in jedne izpovedne molitve — najsi bodo tudi iz X. stol. — ki so zgolj prevodi in gotovo ne prvi poskusi slovanske pismenosti, tega ne verjamem, tega najbrž tudi dr. Glaser noče trditi. Če hoče to doseči, naj v prihodnjih zvezkih svoje knjige v krepkih potezah nariše ogromni in vsestranski napredek naše najnovejše književnosti v zadnjih štirih desetletjih, katera je res prava narodna književnost, ki prodira v vse sloje našega naroda, in v kateri se zrcali naš splošni napredek.

Dr. Glaser pravi, da ne ve, kje sta izdala Trinko in Jušič latinsko listino iz XII. stol. To mu rad povem. Ta res redka knjižica je izšla v Vidmu l. 1890.; najbrž ni našla pota v knjigotrštvo. Slovenskemu čitajočemu občinstvu je znana po poročilu Rutarjevem v »Ljubljanskem Zvonu« 1890. l. str. 701.—702.

S temi opazkami je za-me za vselej končana ta stvar.

V. Oblak.

